

Kastamonu
Valiliği

Gazi Üniversitesi
Kastamonu Eğitim Fakültesi
Dekanlığı

BİRİNCİ
**KASTAMONU KÜLTÜR
SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ**

21-23 Mayıs 2000

KASTAMONU - 2001

Kastamonu Valiliği

Gazi Üniversitesi
Kastamonu Eğitim Fakültesi
Dekanlığı

ISBN 975-8201-29-8

BİRİNCİ
KASTAMONU KÜLTÜR
SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

21-23 Mayıs 2000

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Prof.Dr. Refik TURAN

Doç.Dr. Ahmet KAÇAR

Y.Doç.Dr. B. Kemal YEŞİLBURSA

Öğr.Gör. Erkan YANARATEŞ

Arş.Gör. Metin AYGÜN

KASTAMONU-2001

Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları

1. Mehmet Behçed, Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Asar-ı Kadimesi), (Yay.Haz: Musa S. Cihangir, 1998.
2. T.C. Kastamonu Valiliği, İl Özel İdaresi ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, Köy Altyapı Çalışması (1997-1998), Önder Matbaa, Ankara, 1999.
3. T.C. Kastamonu Valiliği, İl Özel İdaresi ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, Köy Altyapı Sosyal ve Ekonomik Çalışmaları (1999), Önder Matbaa, Ankara, 2000.
4. Kastamonu Valileri (1838-2000), Yrd.Doç.Dr. Mustafa ESKİ, Önder Matbaa, Ankara, 2000.
5. T.C. Kastamonu Valiliği "Kültürel Deđerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluđu Sempozyumu" ve "Yerel Gündem 21 Bilgilendirme Sempozyumu", Önder Matbaa, Ankara, 2000.
6. Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2001.

ISBN 975-8201-29-8

KASTAMONU VALİLİĞİ

<http://www.kastamonu.gov.tr>

Dizgi:

Erkan YANARATEŞ

Baskı - Cilt:

BİZİM BÜRO BASIMEVİ

Yayın Dağıtım San. Ve Tic. Ltd Şti.

Selanik Cad., 18/11 Kızılay/ANKARA

Tel: (0312) 435 82 07 - 433 36 36 Faks: (0312) 431 88 81

İÇİNDEKİLER

Önsöz	Enis YETER	vii
Açış Konuşması - I	Enis YETER	ix
Açış Konuşması - II	Enver HASANOĞLU	xiii

Tarihte Kastamonu

Kastamonu'nun Türkler Tarafından Fethi ve İskânı	Refik TURAN	1
XVIII. Yüzyılın ortalarında Kastamonu Sancağı	Yücel ÖZKAYA	3
Sultan Cem'in Kastamonu Valiliği ve Şair AYNİ'nin Kastamonu Ağıdı ..	Mehmet ÖNDER	9
Atatürk'ün Kastamonu Seyahati ve Şapka İnşilâbı	Behçet Kemal YEŞİLBURSA	13
Millî Mücadele Yıllarında Kastamonu'ya Gelen Buharalı Öğrenciler	Mustafa ESKİ	21
Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Yıllarında Kastamonu ve Havalisi	Kenan Ziya TAŞ	31
1312 (1894) Yılı Kastamonu Vilayeti Salnâmesine Göre Kastamonu Vilayeti ..	Necdet HAYTA, Uğur ÜNAL	37
Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Kastamonu'da Tıp Çalışmaları Üzerine Bazı Gözlemler	Kâmil ŞAHİN	41
Tarihi Coğrafya Açısından Kastamonu Coğrafyasına Dair Bazı Tespitler ..	Emin BAYDİL	49
Candar-Oğulları Döneminde Kastamonu'da İçtimaî ve İktisadî Hayat	Cevdet YAKUPOĞLU	55
13. Yüzyılda Kastamonu: Ortaçağ Kent Dokusu Üzerine Bazı Belirlemeler ..	Z. Kenan Bilici	81
Fetihten XVI. Yüzyılın Sonuna Kadar Kastamonu Şehrinde İskân ve Nüfusa Dair Genel Gözlemler	Ahmet KANKAL	89
XVII. Yüzyıl Sonu, XVIII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu	Ahmet Rifat GÜZEY	121

Edebiyatımızda Kastamonu

Şehir ve Kültür İlişkisi Açısından Kastamonu	Fatma Ahsen TURAN	137
Cem Sultan'ın Kastamonu Sancak Beyliği	Bünyamin ÇAĞLAYAN	143
Azdavay	Erdal ARSLAN	149
Şairlerin Gözüyle Kastamonu	Muhammet Sani ADIGÜZEL	165
Kastamonu'nun İlçesi Abana'da Düğün ve Bayram Adetleri	Naciye YILDIZ	175
Kastamonu ve İsmail Habip SEVÜK	Nezahat ÖZCAN	181

Kastamonu Halk Kültürü, Kastamonu'nun Yetiştirdiği

Bilginler, Yazarlar ve Sanatçılar

Şair ve Yazar Fazıl BAYRAKTAR (Hayatı ve Eserleri)	Abdullah SATOĞLU	191
Âşık İhsan OZANOĞLU Üzerine Düşünceler	Ahmet Yaşar ZENGİN	197
Kastamonulu Ünlü Şair Yazar Devlet Sanatçısı Orhan Şaik GÖKYAY	Ayhan İNAL	209
Kastamonu'da Sosyo-Kültürel Yapıda Meydana Gelen Değişikliğin Çeyiz Geleneklerine Yansımaları	Ayşegül BAŞIŞOĞLU	215
Açıksöz Gazetesi ve İzmir	Belkıs ALTUNIŞ GÜRSOY	225
Kastamonulu Muslihüddin Vahyî ve Mi'râcû'l-Beyân'ı	Cemal KURNAZ	231
Türkiye'de Sepet Öricülüğünün Önemi ve Günümüzdeki Değerlendirilmesi	Feriha AKPINARLI	245
Şairler Tezkirelerine Göre Kastamonulu Divan Şairleri	Filiz KILIÇ	249
Kastamonu'da Halk Hekimliği	Gülten KÜÇÜKBASMACI	257

"Bu Vatan Kimin" Şiirine Nazireler.....	Hayrettin İVGİN.....	263
Özdilek ERDEM (27.4.1933-14.4.1999).....	İsmail KARA.....	269
Kastamonu'nun Yetiştirdiği Sanatçılar -Kastamonu'dan Yetişen Sanatçılar "Ali Orhan DAĞLI".....	Kâmil Kudret DAĞLI.....	275
Kastamonu Folklorunda Nevruz ile İlgili Tespitler.....	Mehmet Serhat YILMAZ.....	283
Kastamonulu Resim Sanatçıları.....	Meliha YILMAZ.....	291
Kastamonu İğne Oyları.....	Muammer (KAYKANACI) BAYRAM.....	311
Kastamonulu Bir Oyun Yazarı: Sabahattin ENGİN.....	Nail TAN.....	319
Kastamonulu Bestekâr Tanburi Erol SAYAN.....	Nail TAN.....	327
Bütün Yönleriyle İhsan OZANOĞLU.....	Ozan OZANOĞLU.....	333
Yurdumuzda Çok Sesli Müzik Alanında Araçlı Ünlü Bir Aile: Yalçın Ailesi.....	Özdemir TAN.....	343
Kastamonulu Latifi, Tezkiresi ve Kastamonu-nâme İddialarına Cevap.....	Rıdvan CANIM.....	347
Kastamonu'nun Yetiştirdiği Bir Şair: Nedret Hanım.....	Saima İnal SAVI.....	355
Kastamonu Mutfağının Beslenme Bilimi Açısından Değerlendirilmesi.....	Saima KÜÇÜKKÖMÜRLER.....	361
Orhan Şaik GÖKYAY ve Azerbaycan Korkutşünaslığı.....	Tamilla ALİYEVA.....	365
Köçekler.....	Ufuk NASMAN.....	369
Kastamonu ve Yakın Çevresinde İslâm Azizleri.....	Yaşar KALAFAT.....	379
Kastamonu'nun Sosyo-Ekonomik Kalkınması		
Kastamonu'nun Ekonomik ve Sosyal Kalkınması.....	Atakan KÖKSAL.....	385
Kastamonu'nun Mimari Mirası ve İçoruma Sorunları.....	Kemal Kutgün EYÜPGİLLER.....	389
Yeni Bin Yılın Başında Kastamonu'nun Sosyo-Ekonomik Kalkınmasında Turizm Seçeneği.....	Muharrem AVCI.....	401
Kültür Varlıklarının Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi.....	Zühtü YAMAN.....	407
Kastamonu Göletlerinin Balıkçılık Açısından Genel Durumu.....	Ömer SAYLAR.....	411
Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Göstergelerinde Yeni Yaklaşımlar: Kimin İçin Kalkınma.....	Öztaş AYHAN.....	419
Küre'de Bakır Cevheri Üretimi ve Bakır Madencilığının Küre Ekonomisindeki Yeri.....	B. Ünal İBRET.....	433
Kastamonu İlinin Spor Potansiyeli.....	Seyfi SAVAŞ.....	451
Kastamonu Darülmuallimin ve Darülmuallimatı.....	İbrahim ARSLANOĞLU.....	463
Sonuç ve Değerlendirme		
Değerlendirme Konuşması - I.....	Refik TURAN.....	485
Değerlendirme Konuşması - II.....	Nail TAN.....	487
Kapanış Konuşması.....	Enis YETER.....	489
Atatürk'ün Kastamonu ve İnebolu Nutukları		
Atatürk'ün İnebolu Nutku.....		493
Atatürk'ün Kastamonu Nutku.....		497
Kastamonu Kültür Bildirgesi - 2000		
Kastamonu Bildirgesi - 2000.....		501
Fotoğraflarla Kastamonu Kültüründen Esintiler		
Fotoğraflarla Kastamonu Kültüründen Esintiler.....		505

KASTAMONU FOLKLORUNDA NEVRUZ İLE İLGİLİ TESPİTLER

Mehmet Serhat YILMAZ*

Özet

Bu çalışmada, Kastamonu halk kültüründe Nevruz konusu araştırılmış ve Kastamonu folklorunda Nevruz ile ilgili gelenek, inanç, atasözleri ve deyimlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Öncelikle Osmanlı Devleti döneminde, Kastamonu'da 1914 ve 1915 yıllarında Nevruzun kutlandığı Kastamonu Vilayetinin ilk özel gazetesi olan Köroğlu'ndan anlaşılmaktadır. Bu yıllarda Nevruz, Ergenekon Bayramı olarak kutlanmıştır.

Bu gün de Kastamonu'da Nevruz geleneğine ait izleri bulabilmek mümkündür. Kastamonu'da Nevruz, "Navruz" ve "Mart Dokuzu" olarak bilinmektedir. Bu çalışmada hem atasözleri hem de deyimler tespit edilmiş olup derlenen örnekler aşağıda verilmiştir.

Abstract

In this research, Nauruz in the folklore of Kastamonu has been studied, and it's aim has been to present evidence of belief, tradition, idioms and proverbs concerning Nauruz in the folklore of Kastamonu. According to The Köroğlu newspaper, the first private newspaper of the province of Kastamonu, it is known that Nauruz was celebrated in the province in the years 1914 and 1915, during the last period of The Ottoman Empire. In these years, Nauruz Bairam was celebrated as Ergenekon Bairam.

Today, it is possible that tracks of Nauruz culture also can be found in Kastamonu. Nauruz in Kastamonu is known as "Navruz" and "Mart Dokuzu". In this research, both proverbs and idioms have been established, and the following data have been given.

Giriş

Sultan Nevruz, Nevruz-i Sultanî, Navriz, Mart Dokuzu, Manisa Mesir Günü gibi adlar altında anılan ve kutlanan 21 Mart günü, bütün Türk Dünyasının müşterek bir günü olması sebebiyle ayrı bir önem taşımaktadır. Nevruz Türk Dünyasında "İstiklâl'in kazanıldığı" kurtuluş günü olarak da bir geleneğe dönüştürülmüş, bu özelliği ile "Ergenekon/Nevruz Bayramı" bir kurtuluş bayramı olarak da telakki edilmiştir.

Aynı zamanda bu gün, kış mevsiminin bitişi kabul edilen ve gündönümü (gece ile gündüzün sürelerinin eşitliği –ekinoks-) olarak bilinen 21 Mart tarihine tekabül etmekte, bu günden sora gündüz süreleri de 21 Hazirana kadar uzamaktadır. Orta kuşak iklim bölgelerinde bulunan ülkelerde mevsimlerin İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış olarak şekillenmesinde de bu tarih bahar mevsiminin başlangıç günüdür. Türklerin bu günü "Yeni Gün" bir bayram olarak kutlamaları bu açıdan önem taşımaktadır. A. Gölpınarlı

* G.Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Kastamonu, Türkiye.

Nevrûzu bu anlamıyla “**Tabiat Bayramı**” şeklinde ifade etmektedir. Fakat yeni günün gelişini Türklerin farklı olarak bir kurtuluş bayramı şeklinde kutladıkları da bilinmektedir.

Türkler Nevrûzu, Nevrûz-i Sultanî (Sultan Nevrûz) veya Orta Asya Türk devlet ve topluluklarında gördüğü üzere Sultan Nevrûz olarak kutlamaktadırlar. Türklerde görülen rivayetlerin en önemlisi, bu günün bir kurtuluş günü olarak kabul edilmesidir. Bu bakımdan bu gün “Ergenekon” veya “Bozkurt” bayramı olarak kabul edilmektedir.¹

Türk Dünyasının en eski devirlerinden günümüze ulaşan tabiatın ve millî uyanışın birleştirilmesi ve sembolü anlamını taşıyan Nevrûz (Yeni Gün), Türk Dünyasında çeşitli isimler altında kutlanmış ve kutlanmaktadır. Azerbaycan’da Novruz, Noyruz, Noruz, Türkmenistan’da Nevriş, Kazakistan’da Ulustin Ulu Küni (Ulusun ulu günü), Ulı Küñ, Gagauzlar’da Babu Marta, Kürklü Marta, İlk Yaz Yortusu, Merek, Meyram, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Mart Dokuzu, Doğu Türkistan’da Yeni Hayat, Batı Trakya Türklerinde Mevriş, Kırım Türklerinde Navrez, Makedonya-Kosova Türklerinde Sultan-ı Navriş ve Türkiye’de Sultan Nevrûz, Mart Dokuzu, Ergenekon, Bozkurt, Çağan isimleri altında çeşitli kutlama ve şenlikler yapılmaktadır.

Kastamonu’da Nevruza ait belge ve bilgiler iki başlık altında değerlendirilebilir. Birincisi yerel basından elde edilen bilgilerdir ki, bu bilgiler Kastamonu’da Nevruzun kutlanması ve resmî tören haline gelmesi bakımından dikkate değer. Bu çerçevede Osmanlı Devleti döneminde 1914 ve 1915 yıllarında yapılan törenler önem taşımaktadır. Ayrıca bilindiği üzere Türkiye genelinde olduğu gibi Kastamonu’da da 1996 tarihinden itibaren her yıl 21 Mart günü düzenlenen bir Nevruz kutlama geleneği oluşmuş bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti’nde saray geleneği olarak büyük öneme sahip olan Nevrûz bayramı geniş halk kitleleri tarafından da benimsenmiş ve kutlanmıştır. Osmanlı Devleti döneminde halkın yaptığı kutlamalar Cumhuriyet Türkiyesi’nde de devam etmiştir. 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanı sonrasında Nevrûz geleneğinin, millî bir özellik kazandığı görülmektedir. Meşrutiyet sonrası gelişen fikir akımlarından Türkçülük düşüncesi, toplumda millî şuuru kuvvetlendirmek amacıyla bir takım sembolleri ön plana çıkarmaya çalışmış ve bu arada nevrûz kutlamaları menşeyini aldığı “**Ergenekon**” destanından hareketle “**Ergenekon**” günü olarak kutlanmaya başlanmıştır. Hatta, 1914-1915 yıllarında dönemin iktidar partisi olan **İttihat ve Terakki**, bu bayramı bütün ülkede devlet erkanının da katıldığı bir resmi tören haline getirmiştir.² Bu dönemde Kastamonu dışında da resmi kutlamalara örnekler verilebilir. Örneğin 1918 yılında Konya’da Alaaddin Tepesinde yapılan nevrûz törenlerini Türk Ocağı organize etmiş ve Kastamonu’daki gibi millî bir bayram olarak kutlanmış, bu kutlamalarda “Ergenekon bestesi” okunmuş ve günün önemine ait konuşmalar yapılmıştır.³

¹ Abdulhaluk M. Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevrûz*, TKAE Yay:119, Ankara, 1991, s.23.

² Çay, *Age*, s.285.

³ Saim Sakaoğlu, “Konya’da 1918 Yılı Ergenekon Bayramı”, *Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyum) Bildirileri* (Ankara, 20-22 Mart 1995), Ankara, 1995, s.89-90.

Anadolu'da yapılan Nevruz kutlamaları çerçevesinde Kastamonu'da 1914 ve 1915 yıllarında yapılan nevrüz kutlamaları millî bayram özelliği ile dikkati çekmektedir. Kastamonu basın tarihi ile ilgili yapmış olduğumuz araştırmalar içerisinde bu yıllara ait bilgi ve metinleri tespit ettiğimiz **Köroğlu**⁴ gazetesinde, kutlamalara "**Millî Bir Bayram**", "**Yarın Ergenekon Günümüz**" ve "**Ergenekon Bayramı**" şeklindeki manşetlerle geniş yer verildiği görülmektedir.⁵ Söz konusu gazetede yer alan haberler, bu tarihlerde Kastamonu'da Nevruz'un mahiyeti ve kutlamaların resmi erkanın da katılımıyla yapılması bakımından önem taşımaktadır.

İkinci olarak, Kastamonu halk kültüründe Nevruza ait bilgiler, atasözleri, deyimler, adet ve inançlar veya bunlara ait izler bulmak mümkündür. Bu araştırma ile, Kastamonu'da resmi kutlama ve törenlerden ziyade Nevruza ait halk arasında yaşayan değerler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kastamonu'da Nevruza Ait Tespitler

Kastamonu'da Nevruz ile ilgili yapılan bu çalışmada görüleceği üzere Nevruz, "**Navruz**" şeklinde ifade edilmekte ve "**Mart Dokuzu**" tabiri kullanılmaktadır. Anadolu'nun diğer bölgelerinden farklı olarak kavram, birleşik isim halinde "**Mart Dokuzu Navruz**" şeklinde de ifade edilmektedir.

Kastamonu'nun **Kuzyaka Nahiyesi Sahip (Ayvatoğlu), İslamköy ve Karakuz köylerinde** Nevruz bilinmektedir. Karakuz köyünde Nevruz'a "**Navruz**" ve "**Mart Dokuzu**" denilmekte ve Miladî takvim ile 21 Mart gününe bu günün denk geldiği bilinmektedir. Navruz veya Mart Dokuzu'nun baharın gelişi olarak kabul edildiği bu günde karların erimeye başladığı kabul edilmektedir. Ancak kutlamalar veya mahalli gelenekler bakımından her hangi bir görenek günümüzde kalmamıştır.

Karakuz köyünde yapılan derleme çalışmalarında Nevruzla ilgili olarak yaşatılan iki deyim tespit edilmiştir.

"Mart Dokuzu Navruz, biz de Karakuz'a varuruz."

Yukarıdaki deyimde, Karakuz köyünden daha aşağıda bulunan diğer köylerin-köylülerin- kendi aralarında söyledikleri bir deyimdir. 21 Mart gününden sonra karların eriyip, ulaşımın kolaylaşması ve ancak bu günden sonra yukarı köylere rahat bir şekilde gelinebileceğini ifade etmek için kullanılan bir deyimdir.

⁴ İlk sayısı II. Meşrutiyet Meclisi'nin açıldığı gün, 17 Aralık 1908 tarihinde yayınlanmış olan haftalık **Köroğlu** gazetesi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yayın organı olarak faaliyete başlamış, kapanış tarihi olan 1918 tarihine kadar 485 sayı yayınlanmış olup, Kastamonu'nun ilk özel gazetesidir. Gazete ile ilgili olarak yapılan bir çalışma için bkz. Mehmet Serhat Yılmaz, **Kastamonu Basınında Köroğlu Gazetesi (1908-1918)**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1997, 157s.

⁵ Kastamonu'da 1914 ve 1915 yılı **Ergenekon Bayramı** kutlamaları için bkz. M. Serhat Yılmaz, "**Kastamonu'da Türk Ergenekon Bayramı 1914-1915**", **Meslek Hayatının 25. Yılında Prof. Dr. Abdulhalik M. Çay Armağanı**, C. II., Ankara, 1998, s.1379, 1390.

“Navruz’da çift çıkar Karakuz’da”

Bu deyim de tarım ile uğraşan köyde baharın geldiğinin işaretlerinden birisi olarak çiftin yani ekinin kar altından görüldüğünü ve gelişmeye başladığını ifade etmektedir. Diğer köylere göre biraz daha yüksekte olan Karakuz’da kar aşağı bölgelerden eriye eriye yukarıya doğru gelmekte ve Nevruz günü bu köyde artık ekinin görüldüğü anlamına gelmektedir.

Bir de ismini baharın gelişinden alan “Nevruz Suyu” vardır ki, aynı zamanda çıktığı yere ismini vermektedir. Kuzyaka Nahiyesinin İslamköy’ünde bulunan Nevruz Suyu büyük bir kayalık altında bulunmaktadır. Vaktiyle karların erimeye başlamasıyla birlikte, söylendiği üzere “Mart Dokuzu”nda (21 Martta) bu mevkiden su çıkmakta ve yaz ayları boyunca akmaktaymış. Karakuz Köyünden, Kamil Koral’ın belirttiğine göre, son beş on senedir kar az yağdığı için bu Nevruz Suyu artık düzenli bir şekilde akmamaktadır.⁶

Nevruz Suyu ile ilgili olarak halk arasında bir de inanç bulunmaktadır. Nevruz günü akmaya başlayan bu suda yıkanıldığında sağlık bulunacağına inanılmaktadır. Suyun özellikle vücuttaki kabarıklıklara ve sivilcelere iyi geldiği, bu sebeple de vaktiyle insanların Nevruz günü buraya gelerek yıkandıkları bilinmektedir.

Yukarıdaki örneğe benzer bir biçimde, Nevruz ile ilgili adetler arasında Şebinkarahisar’da da aynı inanç ve geleneğin izlerini görmek mümkündür. Şebinkarahisar’da nevruz günü (22 Mart) sabah namazından önce bir akarsuda yıkanıldığı taktirde, o gün inlerinden çıkarak suya giren ayıların kuvvet ve sağlıklarının sulara geçeceğinden kuvvet ve sağlık kazanılacağına dair benzer bir inanç bulunmaktadır.⁷

Çatalzeytin ilçesi Aşağı Sökü (Yeni Mahalle) köyünde, Nevruz ismi bilinmektedir. Ancak baharın gelmesini anlatmak için köye “gu-guk” (Guguk Kuşu) şeklinde öten bir kuşun geldiğini, o kuşun sesi köyde duyulduğu zaman hem kuşun hem de baharın gelmesi anlamında “Mart Dokuzu geldi” tabirinin kullanıldığı tespit edilmiştir.⁸

Devrekani ilçesi Akın Köyünde “Mart Dokuzu Nevruz” şeklinde birleşik bir deyim olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Akın Köyünde 21 Mart günü için “Mart dokuzu nevruzda ayıların malaklarıyla* inlerinden çıktığı gündür” şeklinde bir de deyim bulunmaktadır.⁹

Taşköprü ilçesi Karacaoğlu Köyünde ise Nevruzla ilgili olarak şu deyimler tespit edilmiştir:

⁶ Kamil Koral, (Hüseyin oğlu, Karakuz, 1341, Çiftçi) 'den 20.05.1999 tarihinde derlenmiştir.

⁷ Çay, Age, s.332.

⁸ Hamdi Türkyılmaz, (Sökü Köyü, 1930, Çiftçi) 'den 05.06.1999 tarihinde derlenmiştir.

* Derleme yapılan mahalde “Malak” kelimesi ayı yavrusu için kullanılmaktadır.

⁹ Salih Karabaş, (Akın Köyü, 1937, Çiftçi) 'den 05.06.1999 tarihinde derlenmiştir.

“**Mart dokuzu navruzda, eteğinde ise bırak ekini.**” Bu deyimde, buğday ve arpa gibi tahılların Nevruz (21 Mart) gününe kadar ekilmesi gerektiği, bundan sonra yapılacak ekimin verimli olmayacağını belirten bir deyimdir. İkinci olarak “**Mart dokuzu nevrüz, beşikte donar hevrüz**” şeklinde bir deyim de kullanılmaktadır.¹⁰

Tosya ilçesinde, Nevruz geleneğinin bu gün de yaşatılması bakımından daha zengin bilgiler içermektedir. “**Tosya ilçesi ve köylerinde Nevruz, baharın müjdecisi olarak kabul edilmektedir. Tosya'nın Dağardı köyü Avşar mahallesinde Mart Dokuzu'nda eğlenceler düzenlenmekte, kurbanlar kesilmekte, kazanlar asılmakta ve köy halkına ziyafet verilmektedir. Bu törenler sırasında baharın bereketli olması, meraların otlarla dolması için Tanrı'ya dualar edilmektedir. Halk bu gün birbiriyle bayramlaşmakta ve “Nevruzunuz mübarek olsun” şeklinde dilek ve temennilerde bulunmaktadırlar. Nevruz törenleri sırasında “simsim” ve “güreş” gibi oyun ve sportif faaliyetler tertip edilmektedir. Bu törenlerin köyün mezarlığının çevresinde yapılması Toros ve Ege Bölgesindeki Alevî inançlı Türkmen ve Yürüklerdeki uygulamaları hatırlatmaktadır.**”¹¹ “Simsim” oyunu, Tosya'nın Gökçeöz Köyünde de bilinmektedir. Derleme yapılan Edebiyat Öğretmeni Yılmaz Gömleklî, oyun sırasında söylenen manileri unutmış olduğunu ancak büyük bir ateş yakılıp, halay şeklinde ateşin etrafında yedi defa döndükten sonra ateşin üzerinden yedi defa atlama geleneğinin bulunduğunu ifade etmektedir.¹²

Nevruz geleneğinin Tosya'nın Kilkuyu, Mısımlağaç, Ahmedoğlu gibi köylerinde de yaşatıldığı görülmektedir. Bu köylerde Nevruzla ilgili darbimesellerin yanında, “**bol ürün ve bereketli yağmurlar**”ın nevrüzün gelişiyile belli olacağına dair bir inançta tespit edilmektedir. Aynı şekilde Nevruzda doğan çocuklara ve hayvanlara da “**Nevruz**” adının verilmesi bu köylerin önemli adetleri arasındadır. Tosya'nın Çukur köyünde nevrüzün hayırlı olması ile ilgili temennilerin dışında, yemeklerin köy mezarlığına hakim bir mevkide yenilmesi ve köy camininin etrafında yedi defa dönülmesi gelenekleri de görülmektedir.¹³

Kastamonu'nun merkez köylerinden Saracık köyünde “**Onarsa nevrüz, onmassa hevrüz, onarsa al beşiği çık dışarı, onmassa eşikten işe içeri**” şeklinde nevrüz günü

* Yukarıdaki deyimde “eteğinde” kelimesi tohumun bele bağlanan bir kuşaklı bez ile elle saçılması anlamında kullanılmaktadır.

* Hevrüz; eski dönemlerde şallama tahta beşiklerde bulunan ve çocuklarının idrarını yaptıkları kaba verilen isimdir. Aynı deyim “Nevruz, çocuğun g.ünde donar havruz” şeklinde Kastamonu dışında da bilinen bir şekli vardır. Çay, Age, s.486.

¹⁰ Fikri Yakıncaya, (Karacaoğlu, 1965, Memur)'dan 04.06.1999 tarihinde derlenmiştir. Ayrıca aynı deyim ve “**Mart dokuzu nevrüz**” deyimini, merkez Kurucören Köyünde de bilinmektedir. Aynı deyim Tevfik Tan, (Emin oğlu, Kurucören, 1323-1907-, Çiftçi)'den de derlenmiştir.

¹¹ Çay, Age, s.329.

¹² Yılmaz Gömleklî, (Tosya, 1960, Öğretmen)'den 03.06.2000 tarihinde derlenmiştir.

¹³ Çay, Age, s.329.

ile ilgili bir deyim tespit edilmiştir.¹⁴ Yine merkeze bağlı Örencik Köyü Kavacık mahallesinde nevruzla ilgili günümüze bazı deyimler kalmıştır. “Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden”, “Mart dokuzu nevruz, goca garıların altına dutarlar havruz” ve “Kızıl yumurta yere düşmeyince hava ısınmaz” gibi deyimler ve ayrıca “sinsin”, “cirit”, “güreş” gibi nevruz gününde oynanan bazı oyun ve eğlenceler, bu gün yalnızca çok yaşlı köylüler arasında bilinmekte olup genç kuşaklara aktarılamamıştır.

Örneğin halk arasında “Simsim” olarak adlandırılan oyun Kavacık’ta şu an bilinmemekle birlikte 1920 li yıllara kadar bir gelenek olarak sürdürülmüştür. Derleme yaptığımız Merkez Örencik Köyü Kavacık mahallesi sakinlerinden 84 yaşında olan Hüsnü Yakuboğlu, çocukluğunda “Simsim” oyununun oynandığını büyüklerinden gördüğünü, büyük bir ateş yakılıp etrafında dönülüp, üzerinden atlandığını ve içerisinde “simsim” kelimesi geçen manilerin okunduğunu fakat bunları şu anda hatırlayamadığını belirtmekte, ayrıca çocuklara boyanmış yumurta dağıtıldığını, vaktiyle “yumurta döğüşürme” oyununun oynandığını ve “cirit” oyununu da köyde çocukluğunda gördüğünü ifade etmektedir.¹⁵

Derleme çalışmaları sırasında Kastamonu merkez ve bazı köylerinde Nevruz ile ilgili olarak coğrafi bakımdan bir gün (eski takvimin yılbaşı günü) olarak bilinmesinin dışında atasözü, deyim ve oyunlar gibi geleneksel değerlere rastlanılmamıştır. Bunlar arasında; Kastamonu İl merkezi, Çatalzeytin ilçesi Samancı Köyü, Seydiler ilçesi Yağlar Köyü ve Merkez Yürekveren Köyü gibi köyler örnek olarak verilebilir.

Mart Ayı ve Nevruzla İlgili Atasözleri ve Deyimler

“Bak şu Nevruz’un işine,

Kar yağdırdı merdivenin başına.

Altı ay yaz var idi,

Onu da kattı kışına.” (Tosya/Çukurköy)¹⁶

“Mart Dokuzu Nevruz’da eteğinde ise bırak ekini.”(Taşköprü/Karacaoğlu)

“Mart Dokuzu Nevruz,

Beşikte donar hevrüz”(Taşköprü/Karacaoğlu)¹⁷

“Mart Dokuzu Nevruz”(Kastamonu/Kurucaören)¹⁸

¹⁴ Zahide Yakuboğlu, (Saracık, 1936) 'dan 04.06.2000 tarihinde derlenmiştir.

¹⁵ Hüsnü Yakuboğlu, (Halil oğlu, Kavacık, 1332, Çiftçi) 'den 04.06.2000 tarihinde derlenmiştir.

¹⁶ Çay, Age, s.487.

¹⁷ Fikri Yalçınkaya (Karacaoğlu, 1965, Memur) 'dan derlenmiştir.

¹⁸ Teyfik Tan (Emin oğlu, Kurucaören, 1323, Çiftçi) 'den derlenmiştir.

“Mart Dokuzu geldi.” (Çatalzeytin/Aşağı Sökü)¹⁹

“Mart Dokuzu Nevruz, biz de Karakuz’a varuruz.”(Kuzyaka/Karakuz)

“Nevruz’da çift çıkar Karakuz’da.”(Kuzyaka/Karakuz)²⁰

“Nevruz’da hava bozuk giderse, Hidrelleze dek öyle gider”(İhsangazi/Akkipri)

“Mart Dokuzu Nevruz”(İhsangazi/Akkipri)²¹, (Merkez/Kavacık)

“Bak şu Nevruzun işiçe,

Kar yağdırdı merdivenin başına

Altı ay yaz varıdı,

Onu da döndürdü kışına” (Merkez/Örencik/Kavacık).

“Kızıl yumurta yere düşmeyince, hava ısınmaz” (Merkez/Örencik/Kavacık).

“Kork, Aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden” (Merkez/Örencik/Kavacık).

“Aprilin beşinde şapkalar donarsa, işler onarmış” (Merkez/Örencik/Kavacık).

“Mart dokuzu Nevruz, goca garıların altına dutarlar havruz” (Merkez/ Örencik/ Kavacık)²²

“Sakla samanı gelir zamanı,

Bir kar yağdı kiraz zamanı

Sattım samanı,

Yaptırdım bu hanı”* (Merkez/Saracık).

“Mart ayı dert ayı

Bir çuval saman diye

Geldi Mustafa Dayı

Ne danası kaldı, ne tayı” (Merkez/Saracık).

“Onarsa Nevruz,

Onmassa hevrüz

¹⁹ Handi Türkyılmaz (Aşağı Sökü, 1930, Çiftçi) 'den derlenmiştir.

²⁰ Kamil Koral (Hüseyin oğlu, Karakuz, 1341, Çiftçi) 'den derlenmiştir.

²¹ Cafer Çağlı, (Hüseyin oğlu, Akkipri, 1948, Memur) 'dan 03.06.2000 tarihinde derlenmiştir.

²² Hüsnü Yakuboğlu, (Halil oğlu, Kavacık, 1332, Çiftçi) 'den 04.06.2000 tarihinde derlenmiştir.

Aynı dörtlük, “Sakladım samanı, sattım samanı, yaptırdım bu hanı, kiraz zamanı” şeklinde de bilinmektedir. Hüsnü Yakuboğlu, (Kavacık, 1332, Çiftçi).

Onarsa al beşığı çık dışarı,
Onmassa eşikten işe içeri” (Merkez/Saracık).
“Mart mart martlatırım
Tavuğumu yumurtlatırım
İtimi soluturum
Çiftimi yürütürüm
Ne kadar deli Mart olsam
On beşim kış
On beşim yaz” (Merkez/Saracık).²³

---

²³ Zahide Yakuboğlu, (Saracık, 1936) 'dan 04.06.2000 tarihinde derlenmiştir.